

Een bergschoen vol bloemen

door C. H. C. van Veldhoven

De Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging, KNNV, organiseert jaarlijk voor haar leden een aantal buitenlandse reizen naar gebieden, die natuurhistorisch interessant zijn. In juli 1981 ging een groep van 30 KNNV-ers op reis naar het Val de Bagnes in het Zwitserse Wallis. Achteraf kunnen we ook spreken van een studiereis in het gebied van de 'Drie Drances', omdat we ook het westelijker gelegen Val d'Entremont en een zijdal hiervan, het Val Ferret, hebben bezocht. In elk van deze drie dalen stroomt een rivier met de naam Drance, maar met verschillende 'achternamen'. En uiteindelijk stromen ze als één rivier in de Rhône uit. Maar het accent van deze reis lag toch wel op het Val de Bagnes (de naam wijst op geneeskrachtige baden die men hier vroeger kon nemen, tot in de zestiende eeuw een aardverschuiving de zwavelhoudende bronnen deed verdwijnen). Als standplaats was gekozen voor Le Chable (820 m) van waaruit we dichtbij en verder weg excursies maakten.

Allereerst hebben we de omgeving van Le Chable zelf verkend, de westelijke oever van de Drance de Bagnes, richting Sembrancher, de hooilanden, bosrand en het kleine meertje aldaar. Hier vonden we o.a. Tripmadam, *Sedum reflexum*, Kluwenklokje, *Campanula glomerata*, Aardklokje, *C. spicata*, Beekpunge, *Veronica beccabunga* en Gevlekte orchis, *Orchis maculata*.

Een andere excursie, ook nog zonder veel klimmen, liep via Gottberg naar Cries en langs een lagergelegen pad naast de spoorbaan terug, waarbij we zagen: een soort stalkruid met gele bloemen, *Ononis natrix*, het Rondbladig stalkruid, *O. rotundifolia*, de roze-witte bloemen van Kroonkruid, *Coronilla varia*, het Rode bosvogeltje,

Cephalanthera rubra en Eénzijdig wintergroen, *Orthilia* (= *Pyrola*) *secunda*.

Een volgende tocht voerde ons eerst naar Bruson, naar het begin van de stoeltjeslift naar La Cot, die echter niet bleek te werken. Daarom klommen we door bos en weiden naar Bruson- Les Forets (1500 m) waar gelukking wel het restaurant open bleek te zijn, want we waren flink warmgelopen. Langs een andere weg, eerst door bos later weer langs hooilanden daalden we weer af naar Le Chable. Het was een lange tocht maar we genoten van de vele Gele gentianen, *Gentiana lutea*, de vele klokjessoorten, Weideklokje, *Campanula patula*, Rapunzelklokje, *C. rapunculus*, Akkerklokje, *C. rapunculoides*, Ruig klokje, ook in witte

Afb. 1. *Platanthera chlorantha*

Afb. 2. *Platanthera bifolia*

vorm, *C. trachelium* en het 'Bergklokje', *C. rhomboidales*. En varens als Lansvaren, *Polystichum lonchitis* en *P. lobatum* en de zwartstelige *Asplenium trichomanes*.

We zochten het daarna nog hoger op en namen de bus naar Verbier, een bekende toeristenplaats, gelegen op een 1500 m hoog plateau met erachter een wijd keteldal. Vandaar gingen we via 'Les Ruinettes' naar de Cabana de Mont Fort, een wandeling grotendeels op 2200 meter. We hadden hier een goed zicht op de besneeuwde toppen van het Grand Combinmassief (4300 m) maar dichterbij ook op de vele bergbloemen zoals: Gespoord viooltje, *Viola calcarata*, Bergboterbloem, *Ranunculus montanus*, Pyrenese boterbloem, *R. pyrenaicus*, met witte bloemen en lang, smal blad, de Stengellose gentiaan, *Gentiana kochiana*, Voorjaarsgentiaan, *G. verna*, Maanvaren, *Botrychium lunaria*, de 'Alpenkleef', *Trifolium alpinum* en de Alpengeelster, *Gagea fistulosa*.

Bijna even hoog waren we bij het stuwmeer van Mauvoisin achter in het Val de Bagnes. Een indrukwekkend stuwmeer op 1964 m en bijna 5 km lang, waarvan we de oevers verkenden. Maar daar troffen we toch weer andere planten aan, zowel voor als na de donkere tunnel van ca een kilometer lengte, waardoor de jeepweg liep die ons een flink stuk boven het water langs het meer voerde. Hier noteerden we: Rotsereprijs, *Veronica fruticans*, met het rode cirkeltje in de bloem, Roestbladig alpenroosje, *Rhododendron ferrugineum*, hier en daar bloeiend, de 'Victorielelie', *Allium victorialis*, Vanilleorchis, *Nigritella nigra*, 'Alpensüsskleef', *Hedysarum hedysaroides*, Teregentiaan, *Gentianella tenella* en een geel Kartelblad, *Pedicularis tuberosa*. Ook de kleine polletjes van 'Mannschild'-soorten, *Androsace chamaejasme* en *A. obtusifolia* werden gevonden naast de bekende Edelweiss, *Leontopodium alpinum* en een meer endemische plant, de *Hugueninia* (= *Sisymbrium*) *tanacetifolia*, met zijn diep gele schermen opvallend tussen de rotsblokken.

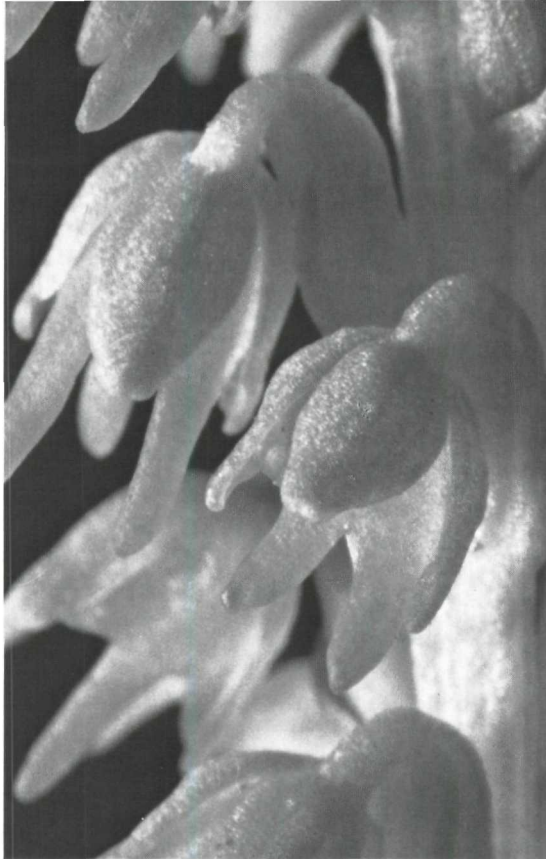
Een nieuwe dag, een nieuwe tocht en ditmaal liepen we ons warm via Cries naar Levrone met een zijsprongetje langs de oever van de Beek Le Merdenson, waar we de 'Gele bergsteenbreek', *Saxifraga aizoides*, *Parnassia palustris*, Alpen-glidkruid, *Scutellaria alpina* en Fleischer's wilgeroosje of Kiezelwilgeroosje, *Epilobium* (= *Chaemaenerion*) *fleischeri* te zien kregen. Terug namen we weer een andere weg langs twee kleine leestengroeven en via Vollèges, waar we dan eindelijk onze dorstige kelen konden laven, liepen we terug naar ons hotel, nog noterend de Steenbraam, *Rubus saxatilis*, met zijn weinige felrode bessen, Berggamander, *Teucrium montanum* en een hoge

Afb. 3. *Gentiana lutea*.

Afb. 4. *Ononis natrix*.

Afb. 6. *Herminium monorchis* (close-up).

Afb. 5. *Campanula thyrsoïdes*.

ganzerik met bleekgele bloemen, *Potentilla recta*. Een middagwandeling voerde ons van Verbier naar de kapel van St. Cristophe, een goed pad door een bos met hier en daar open plekken die erg bloemrijk waren. Bij de kapel zagen we Koninginnepages dansen, maar die letten waarschijnlijk niet op het prachtige uitzicht dat wij daar hadden. We moesten dezelfde weg terug, wat geen straf was, waarna we doorstaken naar het oude deel van Verbier, Verbier-Village, waar nog de oude boerenhuizen en schuren staan en namen toen het voetpad omlaag naar Le Chable met in onze herinnering: Eënbloemig wintergroen, *Moneses uniflora*, Bloedooievaarsbek, *Geranium sanguineum*, 'Aarereprijs', *Veronica spicata*, Koraalwortel, *Corallorhiza trifida*, wel uitgebloeid, en de Welriekende- en Bergnachtorchis, *Platanthera bifolia* en *P. chlorantha* en ook de witte bloemen van de twee soorten graslelies *Anthericum liliago* (onvertakt) en *A. ramosum*.

Dan weer een verkenningstocht in het achterste deel van 'ons' dal; de bus bracht ons naar Bonatchesse, waar we uitgebreid rondkeken om later langs de Drance terug te lopen naar Fionnay. Deze dag leverde weer een rijke oogst aan bloemen op. Ik vermeld er enkele: de Gele monnikskap, *Aconitum lycoctonum*, eveneens geelbloeiend het Grootbloemig vingerhoedskruid, *Digitalis grandiflora* en *Campanula thyrsoïdes* met een kolf van gele klokjes. Blauwbloeiend waren de Veldgentiaan, Sneeuwgentiaan en Beierse gentiaan, *Gentianella campestre*, *Gentiana nivalis* en *G. bavarica*. Verder de kleine Aстранtia, *Astrantia minor*, een duizendbladsoort met grote bladeren, *Achillea macrophylla*, de hemelsblauwe *Aquilegia alpina*, het Peperboompje, *Daphne mezereum*, zowel in bloei als met onrijpe bessen en de witte Paradijslelie, *Paradisea liliastrium*. Tenslotte nog een typische anjersoort, door de Duitsers Jupiternelke genoemd, *Lychnis flos-jovis*, een wollig behaarde plant met bovenaan de stengel een toef van rozerode bloemen. Dit alles deed ons het lastige laatste deel van de tocht vergeten, de glibberige, steile afdaling tussen de bomen en de sprong van een onverwachte sneeuwtong van anderhalve meter hoog op een schuine, modderige helling waaraan een ieder een natte, vuile broek of jurk overhield.

Het idee voor deze reis was geboren na lezing van een artikel van prof. A. Lawalr  e uit Leuven over dit mooie dal. We waren daarom blij toen we ontdekten dat hijzelf op dat moment ook in de buurt was en wel in Verbier. Nadat hij ons eerst in ons hotel op een voortreffelijke dialezing had vergast, smaakten we ook het genoegen nog een 'extra'

botanische excursie onder zijn leiding te mogen maken. Hij voerde ons eerst naar de Savoleyres op 2350 m hoog boven Verbier, vandaar via een 'Grad' naar Pierre Avoir, een geliefd uitkijkpunt en over allerlei paadjes langs de hellingen, die op een afstand nogal kaal leken, naar het punt van uitgang terug. Deze tocht leverde heel wat 'echte' alpenplanten op: Alpenbekje, *Linaria alpina*, hier zonder de oranje keel, *Gentiana clusii*, Bergnagelkruid, *Geum montanum* bloeiend maar ook uitgebloeid en dan met de mooie pruiken, de 'minibomen' van *Salix reticulata*, de Netwilg, de Kruidwilg *S. herbacea*, Dwergvuilboom, *Rhamnus pumila* en enkele huislook- en steenbreeksoorten. Bij deze laatste ook de zeldzame, endemische *Saxifraga diapensooides*, waarvan er in het hele gebied maar ruim 100 voorkomen, vaak op moeilijk bereikbare plaatsen. Ook enkele zeldzame varens: de 'Alpenblaasvaren', *Cystopteris regia*, en een soort niervaren *Dryopteris villarii*, die aan de onderkant van de bladeren veel klieren heeft.

Een deel van de groep maakte ook een flinke tocht van Cabana de Mt. Fort via een gemzenpad over de Col Termin en Louvie, gevolgd door een steile afdaling naar Fionnay. Een lange tocht deels door sneeuw en met steile hellingen met kettingen, waarbij geen tijd was om uitgebreid te botaniseren, maar waarbij wel te genieten viel. Van de tocht zelf, van de bloemenpracht, van de grootse uitzichten en natuurlijk van de steenbokken, die van nabij gezien werden.

Afb. 7. *Centaurea nervosa*.

Een ander deel van de groep bezocht Mont Gelée, bereikbaar met vier verschillende kabelbanen en vanwaar, op ruim 3000 m, ook het Mont Blanc-massief te zien is. Op de terugtocht bekeken ze nog het Lac Vaux, een hooggelegen bergmeer. Wat onze verkenningen van de andere Drances betreft, denk ik aan een wandeling in het begin van het Val d'Entremont, van Sembrancher via La Garda, Souallex en Velonaz naar Orsieres en de terugweg langs de andere helling via Chamoille. Hier staan op de vondstenlijst verschillende orchideeënsoorten: Aangebrande orchis, *Orchis ustulata*, de Grote muggenorchis, *Gymnadenia conopsea*, de Roodbruine en Breedbladige wespenorchis, *Epipactis atropurpurea* en *E. helleborine*, de Dennenorchis, *Goodyera repens* en *Herminium monorchis*.

Een latere tocht met een extra bus liet ons het verdere deel van dit dal zien. Eerst een bezoek aan de Col van de Grote St. Bernhard, waar we als 'echte' toeristen rondkeken en het Hospice bezochten, maar waar we ook planten zagen als de Gletscherboterbloem, *Ranunculus glacialis*, de roodbloemige *Primula hirsuta* en de 'Alpenazalea', *Loiseleuria procumbens*. Later reden we terug naar Bourg St. Pierre, waar we de mooi aangelegde, maar nu wat verwaarloosde alpentuin bezochten. Vandaar liepen we langs de oever van de hier stromende Drance terug naar Liddes, waar de bus stond. Op deze wandeling schreven we de namen op van: een blauwbloemige Donkere ooievaarsbek, *Geranium phaeum* var. *lividum*, soms wel beschouwd als een aparte soort, veel Turkse lelies, *Lilium martagon*, Klein zeepkruid, *Saponaria ocymoides*, *Arnica montana*, hier kennelijk spaarzaam voorkomend, de Karthuiser-anjer, *Dianthus carthusianorum* en de Stekende wolfsklauw, *Lycopodium annotinum*.

Op een van de laatste dagen bekeken we de alpentuin van Champex, een juweel voor het oog, waar naast Europese ook andere bergplanten staan. Later op de dag reden we het Val Ferret in tot La Fouly, waarvandaan we terugliepen naar Praz de Fort.

Naast al bekende planten, zoals de blauwbloemige 'Alpenmuursla', *Cicerbita alpina*, die gemengd stond met de meer paarse bloemschermen van 'Alpendost', *Adenostyles alliariae*, de witte muggenorchis, *Gymnadenia albida*, waren er nieuwe vondsten als *Centaurea nervosa* met de franjeachtige omwindselblaadjes, het Gele vingerhoedskruid, *Digitalis lutea* en de Engbloem, *Cynanchium vincetoxicum* op deze afwisselende tocht.

Twee weken zijn duidelijk tekort om het hele gebied goed te bestuderen maar we hebben toch wel

Afb. 8. Steenbokken.

Afb. 9. Uitzicht op Grand Combin-massief.

Afb. 10. *Paradisea liliastrum*.

Afb. 11. *Lychnis flos-jovis*.

een goede indruk gekregen van deze mooie en vooral natuurrijke dalen. Vooral wat de flora betreft is dit gebied erg rijk. Niet alleen door de verscheidenheid aan planten maar ook door de grote aantallen waarin ze voorkomen. Waar we op andere reizen al blij waren met één of enkele exemplaren, zagen we ze hier bij tientallen en andere soorten bijv. orchideeën en gentianen, leken bij honderdtallen voor te komen. En opvallend waren ook de vlinders, die in grote aantallen van bloem naar bloem dwarrelden. Wellicht door het feit dat er in de groep geen echte 'vogelaars' zaten, hebben we de indruk dat de vogels hier niet zo talrijk waren en zijn er ook geen bijzondere vondsten te vermelden.

Onze wandelingen waren in afstand niet zo groot, omdat we veel tijd verbruikten om planten te bekijken, determineren en fotograferen, niet alleen vlak bij het pad maar vaak werden ook de hoger of lager gelegen hellingen uitgekamd. Doch afstanden waren voor ons niet belangrijk, de natuur zelf was ons eerste doel. En er was veel te zien. Bovengenoemde planten zijn slechts een greep uit de veelheid van soorten die we vonden.

Daarnaast genoten we natuurlijk ook van het fraaie landschap, het uitzicht, telkens wisselend en verrassend bij iedere bocht in de weg of na een flinke stijging, de imponerende bergen met een hoed van sneeuw en ijs en de panorama's, levende ansichtkaarten in grootbeeldformaat. Ook de pittoreske dorpjes vaak met fraaie oude kerken en de boerenhuizen met de eeuwenoude schuren waren de moeite van het bekijken waard. En alles werd, gelukkig, beschenen door een stralende vakantiezon.

Soms, en dat is dan het enige negatieve punt, viel het niet mee om de juiste weg te vinden. Merktkens waren soms onduidelijk of onvolledig, kaarten, ook de nieuwste, bleken soms alweer verouderd. Maar we begrijpen wel dat niet alle delen van dit gebied even druk belopen zijn en dat de plaatselijke bevolking steeds meer van autowegen gebruik gaat, en soms moet maken, waardoor het verklaarbaar is dat een pad nauwelijks begaanbaar is of verdwenen.

Maar alles bijeen was het een zeer geslaagde vakantie in een prachtige omgeving met een zeer bloemrijke natuur. Een gebied waar nog veel meer valt te zien en te beleven, een gebied dat een al of niet hernieuwd bezoek zeker waard is, is dit gebied, 'Le Pays de Trois Drances'.

Foto's:
Jos Ketelaar

Adres van de schrijver:
C. H. C. van Veldhoven